

GÈNESI I PRIMERA ETAPA DE L'INSTITUT MUNICIPAL D'HISTÒRIA (1916-1989)

Sebastià Riera i Viader

Els precedents

Per millorar la situació de l'ensenyament i la cultura a la ciutat de Barcelona, l'Ajuntament va decidir crear una Comissió de Cultura (1916), bàsicament per atendre les escoles primàries i tenir cura de les institucions d'alta cultura.

Un dels primers projectes d'aquesta Comissió va ser reorganitzar l'Arxiu Municipal i les seves publicacions. El regidor Jaume Bofill i Mates es va encarregar de dur endavant aquest programa. El resultat va ser la creació de l'Oficina d'Investigacions i Publicacions Històriques (1917). Aquesta Oficina es va fixar el pla de treball següent:

- Dividir els fons documentals de l'Arxiu Municipal en històrics i administratius.
- Instal·lar l'Arxiu Històric en un edifici propi, preferentment antic i prestigiós.
- Incorporar a l'Arxiu Històric altres fons documentals de caràcter local (judicials, gremials, notariais, etcètera).
- Crear una secció gràfica de temàtica local.
- Incrementar la biblioteca auxiliar de l'Arxiu Històric, sobretot amb obres publicades a Barcelona.
- Fer un fitxer dels articles sobre Barcelona apareguts a la premsa.
- Publicar els manuscrits i documents de l'Arxiu Històric que es consideressin d'interès rellevant.

L'Oficina va ser dotada de personal propi, entre el qual destacava el sots-director, Agustí Duran i Sanpere, que iniciava així la seva vinculació a les institucions culturals de l'Ajuntament de Barcelona.

Els projectes inicials es van posar en marxa immediatament. Els anys 1918 i 1919 ja es van adquirir diversos fons documentals de temàtica barcelonina, i Ferran de Sagarra va cedir la seva col·lecció de segells

originals i de reproduccions en guix de sigil·lografia catalana.

El fet més destacat d'aquesta època inicial va ser, però, l'adquisició de la Casa de l'Ardiaca per destinar-la a seu de l'Arxiu Històric. El 26 de novembre de 1919 l'Ajuntament de Barcelona va comprar l'edifici al Col·legi d'Advocats, que fins aleshores s'hi havia estatjat. Per adaptar l'edifici al nou ús al qual es destinava es van haver de fer diverses obres, dirigides per l'arquitecte Josep Goday.

Mentre es feien les obres es van anar comprant fons interessants per a la història de la ciutat, com el mobiliari de la biblioteca de la família Dalmases juntament amb el seu arxiu, que incloïa la documentació judicial de l'antiga Vegueria de Barcelona. També es va incorporar a l'Arxiu Històric el material que havia format part de l'*Exposició de plànols de la ciutat de Barcelona* que l'Ajuntament va organitzar al Palau de Belles Arts el 1920.

Simultàniament es va potenciar l'edició d'obres històriques. Es va continuar la publicació del *Dietari de l'Antic Consell Barceloní* (volums XVI i XVII, 1918-1920), i es va iniciar la revista *Recull de Documents i Estudis*, que entre el 1920 i el 1923 va treure tres fascicles, de fet volums.

El 1921 es va començar el trasllat dels fons documentals considerats històrics des de l'antiga seu de l'Arxiu Municipal al nou estatge de l'Arxiu Històric. El criteri que es va seguir per fer la divisió entre fons històrics i fons administratius va ser agrupar a l'Arxiu Històric la documentació del període del Consell de Cent (1249-1714) i de l'Ajuntament borbònic (1714-1833), i mantenir a l'antic Arxiu Municipal –des d'aleshores anomenat Administratiu– la documentació posterior a l'establiment de l'Ajuntament Constitucional.

Finalment, el 1922 el regidor Lluís Nicolau d'Olwer, president de la Comissió Municipal de Cultura, va inaugurar les noves instal·lacions de l'Arxiu Històric de la Ciutat.

L'Arxiu aviat va rebre dos llegats d'una gran importància: el d'Agustí Massana (4.000 llibres d'oficis artístics i un gran fons de gravats) i el d'Eduard Toda (6.000 llibres estrangers de tema hispànic).

L'establiment de la Dictadura del general Primo de Rivera (1923-1930) va dificultar el normal desenvolupament de l'Arxiu Històric. Es va suspendre la publicació tant del *Dietari de l'Antic Consell Barceloní* com de la revista *Recull de Documents i Estudis*; en canvi, es va continuar rebent documentació procedent de l'Arxiu Administratiu.

L'Arxiu Històric també es va veure afavorit per la celebració de l'Exposició Internacional de Barcelona de 1929. Per ser exposat en les diverses sales de la Secció Històrica del pavelló Ciutat de Barcelona es va adquirir un lot de documents, gravats i llibres sobre Barcelona que, un cop acabat el certamen, va passar a formar part dels fons de l'Arxiu Històric. A més, aquesta exposició sobre la història de la ciutat va servir per projectar un futur museu d'història de Barcelona, que es fundaria quan l'ocasió fos favorable.⁽¹⁾

L'establiment d'un govern municipal republicà va suposar per a l'Arxiu Històric una millora en el servei al públic i un reforçament de la política de difusió cultural (increment de les exposicions dels fons propis). Simultàniament es va anar enriquint el patrimoni de l'Arxiu Històric, ja fos a través de donatius (Apel·les Mestres), transferències de documentació d'altres dependències municipals (fotografies de l'Exposició Internacional de 1929, bans municipals) o compres (dibuixos de Dionís Baixeras).

D'altra banda, a partir del 1931 es van realitzar importants excavacions a la plaça del Rei per estudiar-hi restes arqueològiques romanes i visigòtiques. Per realitzar aquests treballs es van enderrocar unes cases del carrer del Veguer. I al solar que van deixar lliure es va reconstruir la Casa Clariana-Padellàs, procedent del carrer Mercaders.

Acabada la Guerra Civil, i un cop Agustí Duran i Sanpere va ser confirmat en els càrrecs que ocupava anteriorment, van coincidir el projecte de fundar un museu d'història de Barcelona i la conveniència de donar a la casa Clariana-Padellàs una destinació adequada a les seves característiques arquitectòniques, i es va decidir instal·lar-hi el Museu d'Història de la Ciutat.⁽²⁾

Finalment, el Museu d'Història de la Ciutat es va inaugurar el 14 d'abril de 1943, amb motiu de la celebració del 450 aniversari de l'arribada de Colom a Barcelona després del descobriment d'Amèrica.

Poc abans també s'havia inaugurat el Museu d'Indústries i Arts Populars (1942), ubicat al Poble Espanyol de Montjuïc, per tal que hi fos representada no solament l'arquitectura sinó també mostres de les artesanies tradicionals dels diversos pobles d'Espanya.

El principal impulsor de la creació de totes aquestes institucions culturals municipals va ser Agustí Duran i Sanpere, que ocupava el càrrec de director de l'Arxiu Històric de la Ciutat des de la seva creació, i que també es va encarregar de la direcció dels nous museus, tant del Museu d'Història de la Ciutat com del Museu d'Indústries i Arts Populars. En aquesta segona institució també es va tenir la valuosa col·laboració de Ramon Violant i Simorra.

La Càtedra d'Història de Barcelona

L'any 1942 l'Ajuntament de Barcelona va decidir crear una Càtedra d'Història de Barcelona.⁽³⁾

El motiu de creació d'aquesta Càtedra era "*incorporar a la labor de cultura municipal las diversas iniciativas surgidas naturalmente del desarrollo del Archivo Histórico de la Ciudad, así como para unificar, bajo el patrocinio del Excelentísimo Ayuntamiento, la labor de depuración histórica y de divulgación cultural, realizada por la Dirección del citado Archivo*".⁽⁴⁾

(2) Acord Municipal del 30 d'abril de 1940.

(3) Comissió Municipal Permanent, 20 de gener de 1942.

(4) AMA (Arxiu Municipal Administratiu): exp. B-VIII-1/1943-1.

(1) DURAN I SANPERE, A.: "L'Arxiu Municipal de Barcelona i els seus antecedents" dins *Barcelona i la seva història*. Barcelona: Curial, 1975, v. III, p. 609-621.

L'objectiu específic d'aquesta Càtedra era organitzar conferències –concretament 15 cada any– i altres activitats complementàries de divulgació de la història de Barcelona.

La Càtedra, que comportava la direcció del Museu d'Història de la Ciutat, d'inauguració imminent, també es va encarregar a Agustí Duran i Sanpere.

El 12 de gener de 1943, però, l'Ajuntament de Barcelona va decidir canviar el nom de la Càtedra d'Història de Barcelona pel d'Institut Municipal d'Història. Les raons d'aquest canvi eren les següents: *"Ante la inminencia de la inauguración de dicho Museo [de Historia de Barcelona] y examinadas nuevamente las diversas actuaciones del Archivo Histórico de la Ciudad, ha podido apreciarse la conveniencia de ampliar el sentido dado a la Cátedra en cuestión, sustituyendo su nombre por el de Instituto Municipal de Historia de Barcelona. Bajo esta denominación quedarían, sin duda, mejor encuadradas aquellas actividades."*⁽⁵⁾

Malgrat que el decret fundacional de l'Institut Municipal d'Història semblava indicar que la Càtedra d'Història de Barcelona quedava abolida, no va ser així. En els pressupostos municipals de 1944 al 1946 va continuar figurant una partida destinada a finançar l'esmentada Càtedra. Després de 1946 se'n perd el rastre.

La fundació de l'Institut Municipal d'Història

Un any després de la creació de la Càtedra, el 12 de gener de 1943, la Comissió Municipal Permanent aprovava la creació de l'Institut Municipal d'Història de Barcelona. La direcció d'aquest Institut també va ser exercida per Duran i Sanpere.

Sota la denominació d'Institut Municipal d'Història quedaven incloses les institucions i activitats següents:

"a) Museo de Historia de Barcelona, instalado en la Casa Clariana-Padellás, con futuras ampliaciones que podrían comprender la Capilla de Santa Águeda, el salón del Tinell y el antiguo Convento de Santa Clara.

b) Cursos de Historia de la Ciudad, consistentes en conferencias monográficas y de iniciación, que tendrán lugar en el edificio

del Archivo o en el de otras entidades culturales que contribuyen a su organización.

c) Investigaciones arqueológicas, cuando a ello hubiere lugar, como en el caso de las excavaciones de la Plaza del Rey.

d) Visitas a monumentos y a sectores de la ciudad, con los comentarios correspondientes.

e) Asesoría en las obras relacionadas con la restauración de monumentos de valor histórico o arqueológico –al igual que lo llevado a cabo en la restauración de la Casa de la Ciudad o en la que actualmente se realiza en las Atarazanas– y con las que se refieren a organizaciones y reformas de sectores antiguos de la ciudad.

f) Publicaciones municipales de carácter histórico y fomento de obras y publicaciones de historia local, comprendida su dirección o revisión, en caso de ser solicitada.

g) Secretaría del 'Premio Martorell' para trabajos sobre arqueología de España, y del patronato de la 'Fundación Massana', que comprende Biblioteca, Premio de Indumentaria, Historia o Iconografía, y Escuela de Oficios Artísticos."⁽⁶⁾

A més, el decret fundacional establia que l'Institut Municipal d'Història *"podría representar la primera etapa del futuro Instituto de Estudios Urbanos, cuya creación tendría como fin reunir en una sola institución los estudios históricos con los financieros, urbanísticos, administrativos y demás que puedan ser necesarios para el mejor conocimiento de la vida de la ciudad"*.

Duran i Sanpere, els anys en què va ser director de l'Institut, va realitzar una notable tasca de divulgació de la història de la ciutat. Un bon exemple d'això va ser l'emissió per Ràdio Barcelona del butlletí setmanal *Divulgación Histórica de Barcelona*. Se'n van emetre 1.488, entre els anys 1944 i 1973, i es van editar els programes més destacats, amb el títol *Barcelona. Divulgación Histórica* (14 volums, 1945-1974).⁽⁷⁾

La Càtedra Ciutat de Barcelona

El 30 de juliol de 1954 el Plenari de l'Ajuntament de Barcelona aprovava la crea-

(6) AMA: exp. B-VIII-1/1943-1.

(7) DURAN I SANPERE, A.: "L'Arxiu Municipal de Barcelona i els seus antecedents", dins *Barcelona i la seva història*. Barcelona: Curial, 1975, v.III, p. 656-669.

(5) AMA: exp. B-VIII-1/1943-1.

ció d'una Càtedra Ciutat de Barcelona, vinculada a la Universitat de Barcelona, concretament a la Facultat de Filosofia i Lletres.

Aquesta Càtedra es dedicaria "a fomentar y aun asumir toda clase de investigaciones en los campos de las Ciencias y las Artes, que se refieren a la ciudad de Barcelona, a su pasado histórico, a su entidad colectiva, a sus elementos humanos, a su economía, a sus manifestaciones artesanas y artísticas, a todo cuanto, en fin, merece ser conocido, depurado y prestigiado en la urbe".⁽⁸⁾

És significatiu que en el decret de creació d'aquesta segona Càtedra no es fes cap esment de l'anterior. Això confirma la tesi de què eren dues entitats diferents.

Quant al funcionament, el decret fundacional estableix que: "El Excmo. Ayuntamiento, coadyuvando en la medida de sus posibilidades a las altas funciones de nuestro primer Centro docente, instituirá la Cátedra Ciudad de Barcelona, regida por una Comisión de representantes de ambos organismos, dotada económicamente por el Ayuntamiento y ejercida por catedráticos de dicha Facultad [de Filosofía y Letras], como también de otras Facultades y hasta en casos especiales, por personalidades barcelonesas de reconocido prestigio intelectual."⁽⁹⁾

La Càtedra estava dirigida per una Comissió formada per l'alcalde, el tinent d'alcalde delegat de Cultura i el degà de la Facultat de Filosofia i Lletres. Aquesta Comissió, en començar l'any acadèmic, aprovava el pla de treball anual.

Les tasques encomanades a la Càtedra eren les següents:

a) Cursos de conferencias de divulgación, sobre temas referentes a Barcelona.

b) Cursos monográficos de temas barceloneses para alumnos de la Facultad de Filosofía y Letras con posible inscripción, según los casos, de oyentes extrauniversitarios.

c) La publicación, en todos los casos anteriores, del texto de las lecciones o de los resultados de la labor del Profesor encargado.

d) La publicación de obras que interesen a su finalidad, formando una o varias colecciones, entre ellas una de monografías de

barceloneses ilustres y la reedición de obras fundamentales sobre Barcelona.

e) La formación en la Facultad de Filosofía y Letras de una Biblioteca de temas barceloneses.

f) La organización de visitas de los alumnos de la Facultad a los monumentos de Barcelona y localidades del ámbito barcelonés.

g) La posible concesión de becas a los alumnos extranjeros que concurran a esta Cátedra para estudiar temas barceloneses.

h) Otras iniciativas, siempre a propuesta de la Comisión directiva y con aprobación de la Junta de Facultad."⁽¹⁰⁾

La Càtedra estava dotada econòmicament per l'Ajuntament de Barcelona amb una quantitat mínima de 100.000 pessetes anuals. Hi ha testimonis documentals de la concessió d'aquesta quantitat en els pressupostos dels anys 1955, 1957, 1959 i 1960.

La Càtedra Ciutat de Barcelona va ser aprovada per una Ordre Ministerial del Ministeri d'Educació Nacional (10 de gener de 1955). Aquesta O. M. disposava que el pressupost de la Càtedra s'inclouria en el pressupost de la Universitat de Barcelona, del qual formaria part.⁽¹¹⁾

En el curs inaugural 1954-1955, les activitats de la Càtedra van consistir en un cicle de set conferències donades per Duran i Sanpere a la Facultat de Filosofia i Lletres el mes d'abril de 1955.⁽¹²⁾

Disposem també d'informació sobre quin va ser el pla de treball del 1958: editar el segon volum de les *Obras poéticas de Boscán*; editar les obres de sant Pacià, a cura de Lisardo Rubio; preparar una "Historia de la Universidad de Barcelona", encarregada a Jaume Vicens Vives; encarregar un estudi sobre "El paisaje vegetal de Barcelona" a Oriol de Bolòs, catedràtic de Botànica de la Facultat de Ciències; i iniciar la publicació d'una edició crítica de les obres de Bernat Metge, amb traducció castellana, a cura de Martí de Riquer.⁽¹³⁾

En la pràctica, la principal activitat de la Càtedra Ciutat de Barcelona va consistir en l'edició de diverses obres, bàsicament de

(8) AMA: exp. B-VIII-1/1954-1.

(9) AMA: exp. B-VIII-1/1954-1.

(10) AMA: exp. B-VIII-1/1954-1.

(11) AMA: exp. B-VIII-1/1955-2.

(12) AMA: exp. B-VIII-1/1955-4.

(13) AMA: exp. B-VIII-1/1957-2.

literatura i d'història, relacionades amb Barcelona. Concretament, es van publicar les següents:

– *Conferencias pronunciadas con motivo del centenario de Marcelino Menéndez Pelayo*. 2 v. Barcelona, 1956.

– BOSCAN, Juan: *Obras poéticas*. Edició crítica per Martí de Riquer, Antoni Comas i Joaquim Molas. Barcelona, 1957.

– BAS, Carlos: *Barcelona y la pesca catalana*. Barcelona, 1957.

– GARCIA DEL CID, Francisco: *El Instituto de Investigaciones Pesqueras de Barcelona*. Barcelona, 1957.

– VOLTES, Pedro: *Cartas del emperador Carlos I a la ciudad de Barcelona*. Barcelona, 1958.

– SAN PACIANO: *Obras*. Edició crítica i traducció de Lisardo Rubio. Barcelona, 1958.

– METGE, Bernat: *Obras*. Edició crítica i traducció de Martí de Riquer. Barcelona, 1959.

– HIYYA HA-BARGELONI, R. Abraham Bar: *Libro de cálculo de los movimientos de los astros*. Edició crítica i traducció de Josep M. Millàs Vallicrosa. Barcelona, 1959.

La documentació de la Càtedra Ciutat de Barcelona coneguda fins ara s'acaba amb la manifestació del condol de la Corporació Municipal per la mort de Jaume Vicens Vives (30 de juny de 1960). Sembla que amb la mort de l'il·lustre historiador també es van extingir les activitats de la Càtedra.

En resum, l'Ajuntament de Barcelona va promoure dues càtedres destinades a l'estudi de la ciutat, de noms semblants però no idèntics (Càtedra d'Història de Barcelona i Càtedra Ciutat de Barcelona). La diferència de noms no era casual; de fet, es tractava de dues entitats molt diferents.

La primera era una institució estrictament municipal, dirigida pel director de l'Arxiu Històric de la Ciutat, Agustí Duran i Sanpere.

La segona, en canvi, era una institució dependent alhora de l'Ajuntament i de la Universitat, dirigida per una Comissió Directiva mixta, si bé dotada econòmicament només per l'Ajuntament. En les seves activitats van intervenir diverses persones (Lluís Pericot –com a degà de la Facultat de Filosofia i Lletres–, Jaume Vicens Vives, Martí de Riquer, Pere Voltes i Josep M. Millàs Vallicrosa, entre d'altres).

Una altra diferència important és que mentre que la primera Càtedra es va ocupar

únicament d'activitats relacionades amb la història, la segona tenia un camp d'actuació més ampli ("*toda clase de investigaciones en los campos de las Ciencias y las Artes*"), encara que es va dedicar preferentment a la literatura i a la història.

La divisió de l'Institut Municipal d'Història originari

La situació de l'Institut Municipal d'Història es va mantenir estable fins a la jubilació de Duran i Sanpere (1957). Després d'un període en què Pere Voltes Bou va exercir la direcció accidental de l'Institut, aquest va ser desmembrat.

D'una banda, Pere Voltes Bou va ser nomenat director de l'Institut Municipal d'Història (28 d'octubre de 1959).⁽¹⁴⁾ El nou Institut, però, no corresponia exactament a l'anterior, ja que li va ser segregat el Museu d'Història de la Ciutat.

Poc després, Frederic Udina Martorell era nomenat director del Museu d'Història de la Ciutat (16 de desembre de 1959),⁽¹⁵⁾ amb les activitats arqueològiques annexes.

Ambdós directors van mantenir les activitats habituals dels dos centres, i van fomentar especialment la política de publicacions. Pere Voltes va reanudar la publicació del *Recull de Documents i Estudis* –suspesa des del 1922–, amb el nou títol de *Documentos y Estudios*. Se'n van editar 19 volums entre el 1961 i el 1978. També va fundar la revista *Cuadernos de Historia Económica de Cataluña* (21 volums entre el 1969 i el 1980). Així mateix es va publicar una *Guía-catálogo del Instituto Municipal de Historia de Barcelona* (1965).

En aquesta etapa també es va continuar la publicació del *Dietari de l'Antic Consell Barceloní*. L'edició d'aquesta obra, iniciada el 1892 per iniciativa de Francesc Carreras Candi, aleshores regidor de l'Ajuntament de Barcelona, s'havia interromput el 1922 en el volum XVII (1658-1667). Pere Voltes va impulsar la publicació del *Dietari* fins al 1714. Entre el 1965 i el 1975 se'n van publicar 11 volums (del XVIII al XXVIII).

(14) *Gaceta Municipal de Barcelona*, 7 de desembre de 1959, p. 980.

(15) *Gaceta Municipal de Barcelona*, 4 de gener de 1960, p. 13.

Amb el nomenament de Jaume Sobrequés com a director de l'Institut Municipal d'Història es va iniciar un nou període en la vida de l'entitat. Tant Sobrequés (1981-1984) com els altres directors d'aquesta època (Montserrat Condomines, 1985; Sebastià Riera, 1986-1987; Anna M. Adroer, 1988-1989) van donar un gran impuls a la projecció exterior de l'Institut, que no va ser únicament un centre de custòdia del patrimoni documental sinó un centre de promoció de la investigació i la difusió del coneixement de la història de Barcelona i de Catalunya.

Des del 1977, Jaume Sobrequés havia posat en marxa la celebració, a l'Institut Municipal d'Història, de cursos monogràfics d'història de Catalunya que, donada l'especial conjuntura del moment –la fi del franquisme i la transició vers la democràcia–, van tenir una gran repercussió pública. Els primers cursos es van començar a publicar a la revista *Cuadernos de Historia Económica de Cataluña*, però finalment van acabar donant lloc a una col·lecció de llibres pròpia (*Curs d'Història de Catalunya*), fruit de la col·laboració de l'Institut amb Edicions de La Magrana; entre el 1983 i el 1987 es van publicar 13 volums, amb les conferències d'alguns d'aquests cursos o amb textos monogràfics sobre la història de Barcelona o de Catalunya.

El 1983 es va fundar el Departament de Fonts Orals, iniciat amb l'important llegat de Ronald Fraser sobre la Guerra Civil espanyola. I des del 1989 l'Institut, en col·laboració amb la Universitat de Barcelona, ha publicat la revista *Historia y Fuente Oral*, pionera de l'especialitat a Espanya.

El 1983 també es va publicar la nova *Guia-catàleg de l'Institut Municipal d'Història*, que ampliava i actualitzava l'anterior *Guia* de 1965. Tres anys després es publicava el volum I del *Catàleg del Fons Cartogràfic de l'Institut Municipal d'Història*, a cura de Anna M. Adroer i M. Dolors Florensa, amb la col·laboració de Josep Gasset.

El 1982, per iniciativa de la direcció de l'Institut, l'Ajuntament de Barcelona va convocar la Borsa d'Estudis Agustí Duran i Sanpere per promoure l'estudi de la història de Barcelona. Aquesta Borsa aviat es va integrar en els Premis Ciutat de Barcelona i s'ha anat concedint anualment des d'aleshores.

D'altra banda, el novembre de 1982 es va organitzar el I Congrés d'Història del Pla de Barcelona, les actes del qual es van publicar el 1984 amb el títol de *El Pla de Barcelona i la seva Història*. El II Congrés es va celebrar pel desembre de 1985, i també se'n van publicar les actes (*Història Urbana del Pla de Barcelona*, 2 volums, 1989-1990).

Pel desembre de 1983 l'Institut Municipal d'Història també va organitzar el col·loqui *Catalunya i Espanya al segle XIX* per commemorar el vint-i-cinquè aniversari de la publicació de l'obra de Jaume Vicens Vives *Industrials i polítics del segle XIX*. Les ponències d'aquest col·loqui es van publicar el 1987 amb el títol de *Catalunya i Espanya al segle XIX*.

Així mateix, l'Institut va donar suport a la celebració de les *Jornades de Joves Historiadors*, tant a les primeres (octubre de 1984) com a les segones (octubre de 1988), i es va fer càrrec de l'edició de les actes de les primeres jornades (*La Història i els Joves Historiadors Catalans*, 1986).

Quant al Museu d'Història de la Ciutat, Frederic Udina també hi va fundar dues revistes: *Cuadernos de Arqueología e Historia de la Ciudad* (18 volums entre el 1960 i el 1980), i *Miscellanea Barcinonensis* (49 volums entre el 1962 i el 1978). També es va publicar la corresponent *Guia del Museo de Historia de la Ciudad* (1969). Entre les altres publicacions del Museu, destaca la sèrie Estudios, on es van publicar tres obres (Jesús Lalinde Abadía: *La jurisdicción real inferior en Cataluña*, 1966; Alfredo Sáenz-Rico: *El virrey Amat*, 2 v., 1967; Anna M. Adroer Tasis: *El Palau Reial Major de Barcelona*, 1978).

Entre les activitats estrictament museístiques, cal destacar l'obertura al públic de la basílica paleocristiana (1954), dels subsòls del Saló del Tinell (1960) i de la plaça del Rei (1961), i del baptisteri (1966), que, en conjunt, permetien oferir una visió molt completa del que havia estat la Barcelona romana. A més, el 1970 es va incorporar al Museu la Galeria de Catalans Il·lustres, situada a la seu de la Reial Acadèmia de Bones Lletres.

Quant a les nombroses exposicions organitzades pel Museu destaca la titulada *Evolución Histórica del Municipio Español*, celebrada el 1967 amb motiu del IV Congreso Hispano-Luso-Americano-Filipino

de Municipios organitzat per l'Ajuntament de Barcelona. També cal esmentar les dedicades als aspectes ja desapareguts de la Barcelona del segle XIX (1972) i a Jaume I i la seva època (1977).

El 1973 Josep M. Garrut (1973-1980) va succeir Frederic Udina. Garrut i els altres directors d'aquest període (Frederic Pau Verrié, 1970-1972 i 1980-1986; Anna M. Adroer, 1986-1987; i Joan Ferran Cabestany, 1988-1989) van continuar les activitats habituals del Museu d'Història de la Ciutat.

En aquesta etapa, però, el Museu va emprendre unes importants obres d'amplia-

ció i remodelació, iniciades el 1982 i inaugurades el 23 d'abril de 1991. Dos aspectes destacats d'aquestes obres han estat l'obertura de la Sala de les Voltes Romàniques, sota el Tinell, i la incorporació de l'edifici de la cantonada de la Baixada de la Llibreteria amb el carrer del Veguer, amb vista a una futura millora de les instal·lacions museístiques.

D'altra banda, el 1985 es va crear el Servei d'Arqueologia de la Ciutat, per tal de desenvolupar millor les activitats de recerca arqueològica que el Museu realitzava des de la seva fundació.

